

senetljivo je tudi, da Kitičičeva ne najde zveze med naslovom romana in podnaslovom (Poročilo o nekem gledališču) ter zgodbo o Mili. V delu gre najbrž za širše pojmovanje gledališča – za teater sveta, eksistence (in novega doživetja tega sveta in eksistence) in ne le za razmeroma igrive obrobne spopade med tradicionalisti in modernisti v gledališču slovenskega mesta (prim. ob tem delu problemsko nenavadno sorodno Jovanovičovo dramo Igrajte tumor v glavi in onesnaženje zraka). Mimogrede še to, da prevajanje naslova Orfeum (ponekod v tekstu) z Orfej nikakor ni primerno, saj gre v enem primeru za obče in v drugem za lastno ime.

Svojo razpravo je razdelila Kitičičeva v 3 večja poglavja; I/ Novele / a/Krivda – 1/ Geneza krivde, 2/ Analiza medčloveških odnosov, 3/ Kategorija naključja; b/Usodni rob – 1/ onkraj zavesti, 2/ Omajana predmetnost, 3/ Nekateri literarni postopki / II/ Drame / a/Nasilje, b/ Neprilaščeno osvojeno, c/ Tragični junak, III/ Roman kot mozaik možnosti / a/Kompozicija romana, b/ Pripovedovalec-komentator, c/ Metoda konfrontiranja, d/ Motivika/. Najpodrobneje se je lotila vseh problemov v 1. poglavju /Novele/, ki obsega okoli 90 strani, medtem ko imata 2. in 3. poglavje skupaj le okoli 60 strani. Avtoričino izhodišče, s katerim upravičuje omenjeno ne/sorazmerje, je, da drame in romani pravzaprav le nadaljujejo ali dopolnjujejo svet Hiengovih novel. S tem ostajajo drame in romani v nekakem podrejenem, odvisnem položaju, kar pa ni posrečeno glede na bolj ali manj izrazito samostojnost in samosvojest Hiengovih tovrstnih del.

Razlika med svetom Hiengovih novel in dram (ter romanov) je večja kot sorodnost. Medtem ko gre v novelah za poglobljene psihološke zgodbe malega (zasebnega) sveta, se preselimo v dramah (večinoma) na veliki oder sveta: v zgodovino, politiko, spopade posameznika (npr. umetnika) s sistemom. Šele ko je Hieng izčrpal spopade večjih, zunanjih dimenzij, se je v drami preusmeril v sodobno meščansko sobo (Izgubljeni sin).

Avtorica se kljub čestim Hiengovim evropskim motivnim sklopom ni odločila za primerjalne posege (le bolj mimogrede je ob romanu Orfeum omenjen Kafkov Proces). Vendar ves ta zgodovinski, evropski, arhetipski svet (Lažna Ivana, Cortes, El Greco, Goya, Izgubljeni sin) kaže na izrazitejšo evropeizacijo slovenske literature in Hiengove posebej (ne le tematsko, ampak tudi s pretenzijami kvalitete). Pri dramah se Kitičičeva ukvarja le z vsebinsko, pomensko analizo, formo pa pušča ob strani. Pri romanu se loteva tudi zgradbe, zlasti jo zanima značilnost Hiengovih romanov glede na moderno (modernistično) romanopisno prozo.

V sklepni besedi na str. 152 Kitičičeva ugotavlja: »Podoba sveta je v Hiengovih besedilih zgrajena na sledečih stalnicah:

- a) izbira tematike (usmerjenost k etičnim vprašanjem),
- b) problem krivde,
- c) vloga podzavesti,
- d) destrukcija časovne kategorije,
- f) (najbrž e!) spreminjanje perspektive ali zornega kota.«

Razprava Kitičičeve o Hiengu je pisana zanimivo, nasploh je tehtna in dovolj sugestivna, tako da manjše bele lise ne motijo. Bolj pa moti prečesto poskakovanje tiskarskih skratov po tem tekstu, ki ga sicer priporočamo ljubiteljem novejših slovenske književnosti.

Andrijan Lah
Ljubljana

Nova jezikovna vadnica za osnovno šolo

(France Žagar, *Naš jezik 6, Mladinska knjiga, Ljubljana 1980, 155 strani*)

Naš jezik 6 je že tretja osnovnošolska vadnica istega avtorja. Kaže, da se je avtor v nekaj letih v pisanju učbenikov izpopolnil in dosegel dokajšnjo stopnjo zrelosti. Vadnica Naš jezik 6 se odlikuje po zanimivih izhodiščnih besedilih, funkcionalnih likovnih ponazoritvah in po postopnem vodenju učnega procesa (od primerjav preko analitičnih pogovorov do utrjevalnih vaj). Vendar ni naš namen, da bi vadnico samo hvalili, ampak da jo pregledamo z vidika šolskega prak-tika.

Najbolj izviren del vadnice je sporočanje. V Našem jeziku 6 je prevladalo primerjanje umetnostnih in neumetnostnih besedil; na zunaj se kaže tudi z vzporednim tiskanjem sestavkov. Tri poglavja so posvečena pripovedovanju, nadaljnja tri opisovanju, dve pa poslovnemu dopisovanju. Seveda poučevanje oblik sporočanja ne bo rodilo uspeha, če ga ne bo spremljalo sestavljanje spisov. Samo s temeljitim delom bomo lahko naredili premik od zloglasnega šolskega leporečja in fraziranja k stvarnemu in argumentiranemu sporočanju.

Zanimiv napredek je opazen tudi v skladnji. Poleg stavčne analize so se v vadnici močno uveljavile pretvorbe odvisnikov v navadne stavčne člene in obratno. V nasprotju s tradicijo je večinoma na prvem mestu odvisnik, na drugem pa navadni stavčni člen; menda je to zaporedje zato, ker je glagolsko izražanje bolj vsakdanje kot glagolniško (*zanimima me, kaj meniš / zanima me tvoje mnenje*). S temi pretvorbami se torej suho gramatiziranje spreminja v koristne upovedovalne in pravopisne vaje.

Odkrito pa priznajmo, da nas nova strokovna izraza poved in stavek pri učnem delu še vedno večkrat spravljata v zadrego. Res se čudimo, kako smo včasih brez občutka protislovja razlagali: *Na koncu stavka stoji pika, vprašaj ali klicaj. Med glavnim in odvisnim stavkom stoji vejica.* Zdaj vemo, da gre v prvem primeru za poved, v drugem pa za stavek. Omahujemo pa vendar med izrazi enostavčna poved in stavek, velelna poved in velelni stavek ter strokovno govorimo o povedih, poljudno pa o stavkih.

Bolj komplicirana kot obdelava sporočanja in skladnje je obdelava oblikoslovne jezikovne ravni. Verjetno je prav, da je na več mestih zgrajen most med pogovornim in zbornim jezikom, npr. *Kaj ste rekla, tovarišica? – Kaj ste rekli, tovarišica?* Prav je tudi, da imajo prednost sodobne jezikovne oblike (*govore/govorijo, gredo/grejo, izbran je za vodja/vodjo, njegovi a/aji, vrhovi gora/gor, delam laže/lažje*). Najbrž je tudi smiselno, da otroci, posebno deklice z imeni Karmen, Nives, Malči, Suzi, spoznajo sklanjanje s končnico –Ø. Vprašanje pa je, če je res potrebno osnovnošolskim otrokom predstavljati tudi zelo redko ničto sklanjanje v srednjem spolu (*dobro jesti, polno dobrega jesti*). Nekateri učitelji nasprotujejo novi razvrstitvi slovnicih števil (*ednina, množina, dvojina*), češ da štejemo *ena, dve, tri*. Ugovarjamo jim lahko s tem, da jezikovna dejstva kažejo, da je dvojina odcepljena od množine

(*drži z rokami – z obema rokama, ima tri otroke – dva otroka*).

Zaimke je po novem razdeljen na slovnice vrste in pomenoslovne razrede. Predstavitev je v našem jeziku 6 nekoliko enostavnejša kot v Toporišičevi Slovenski slovnici, vendar je še zmeraj spominsko težko obvladljiva. Simpatično je, da so s to razdelitvijo samostalniški zaimki tesneje povezani s samostalniki, pridevniški zaimki pa s kakovostnimi, vrstnimi, svojilnimi in števnimi pridevniki. Kočljivo pa je, če so roditeljski svojilni zaimki (od) *tega*, (do) *nekoga*, (od) *vsakogar* res pridevniški zaimki, saj so vendar na desni strani odnosnice, ne pa na levi kot druge pridevniške besede. Po drugi strani pa pri samostalniških zaimkih manjkajo konverzivni kazalni zaimki (*ta* je bil, *to* je bilo), saj nastopajo v vlogi golih osebkov ali predmetov. Nekateri učitelji kritizirajo tudi nova strokovna izraza za podspol: *človeško* (*kdo*) in *nečloveško* (*kaj*), češ da vzbujata neprimerne asociacije, in predlagajo izraze: *osebno* in *neosebno*; vendar sta ta dva izraza že preveč obremenjena z jezikoslovnimi pomeni (osebni zaimke, 1., 2., 3. oseba).

Pozornemu učiteljskemu očesu ne uide še ena didaktična nedoslednost. Nove klasifikacije besednih vrst niso sprožile tudi ustreznih premikov v besedni analizi. Tako ravnanje se pri pouku hitro maščuje, saj znanje, po katerem učenci niso vprašeni, v najkrajšem času utone v pozabo.

Kljub naštetim kritičnim pripombam pa lahko rečemo, da je Naš jezik 6 vzoren osnovnošolski učbenik. Stroga sistematičnost, dajanje prednosti sodobnim jezikovnim oblikam in visoka stopnja operacionalizacije učenja delujejo osvežilno na našo šolsko prakso. Številne in raznovrstne vaje pa omogočajo lahkotno, razgibano in živahno učno delo.

Marjan Cedilnik
Ljubljana